

Драјана ВИДОСАВЉЕВИЋ¹, асистент
Правни факултет Универзитета у Крагујевцу

ДОИ: 10.5937/bezbednost2501019V

УДК: 316. 644-057. 875:[351. 74:621. 397](497. 11)

Оригинални научни рад

Примљен: 16. 12. 2024. године

Ревизија: 6. 1. 2025. године

Датум прихватања: 14. 3. 2025. године

Ставови студената о камерама на полицијским униформама²

Апстракт: У последњих десет година, камере које полицијски службеници носе на телу постале су рутинска пракса многих полицијских организација широм света. Широка распрострањеност и брзо усвајање ове врсте технологије подстигло је и интересовање научне и стручне заједнице, па је у страној литератури евидентан пораст броја истраживања у вези са овом темом. У Србији је, у септембру 2023. године, покренут илои-пројекат у којем је шездесет саобраћајних полицајаца добило камере за униформе. Међутим, истраживања о овој проблематици у Србији су ретка. Полазећи од тога, овај рад има за циљ да допринесе ипунувању уочене празнине. Кроз анкету сprovedену међу студентима Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и студентима Криминалистичко-полицијској универзитет у Београду, ово истраживање испитује ставове студената о камерама које се носе на телу, односно њихово мишљење о поенцијалним бенефитима и изазовима које увођење ових камера носи са собом. Резултати анкете показују да испитаници имају генерално позитиван став према камерама, те да у високом

¹ dspasic@jura. kg. ac. rs

² Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2024. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

проценту верују да камере моју побољшају понашање грађана и полицајца током њихове интеракције, да у нешто мањем проценту верују да имају позитиван ефекат за побољшање поверења грађана у полицију и да већина испитаника подржава њихову имплементацију.

Кључне речи: камере на униформама, полиција, перцепција, студенти.

Увод

Напредак технологије значајно је променио и наставља да мења начин рада полиције. Евидентна је све већа употреба савремених технолошких решења као што су аутоматизовани читачи регистарских таблица, софтвери за препознавање лица, системи за предиктивну анализу, ГПС системи и др. Камере за полицијске униформе један су од релативно скоријих примера примене технологије у свакодневном раду полиције. Као део полицијске опреме, камере за униформе (*body-worn camera* – *BWC* или *body worn video* – *BWV*) јесу мале камере које полицијски службеници носе на телу (униформи, наочарима и слично). Када је укључена, камера снима аудио и видео снимке са тачке гледишта полицајца који је носи, који се затим чувају, или локално на серверу којим управља полицијска организација или даљински у бази података на интернет платформи за складиштење дигиталних медија (*cloud*) којом управља трећа страна (Hung et al., 2016: 9, 12).

Сматра се да су камере први пут употребљене у Уједињеном Краљевству 2006. године (Spencer, Cheshire, 2017: 2), а затим у Аустралији 2007. године (Taylor, Lee, 2019: 5). Током прве деценије овог века, камере су стекле велику популарност и у земљама Сједињених Америчких Држава, превасходно као резултат трагичних догађаја у којима су припадници црне расе изгубили живот у контакту са полицијским службеницима (Lum, 2019: 94), што је напослетку довело до великих грађанских немира и протеста широм САД. Највећи подстрек за широко опремање полицијских службеника камерама за униформе био је председнички извештај (President's Task Force on 21st Century Policing, 2015) у којем је као

једна од шездесет препорука за поновну изградњу поверења јавности у полицију било предвиђено увођење ових камера. Осим у земљама англосаксонског подручја, камере су постале део полицијске праксе и у многим другим земљама, у Европи и шире. За разлику од САД, у европским земљама оне су уведене као средство заштите за полицијске службенике (Coudert, 2015: 750; Poirier et al., 2024: 171, Милидраговић, Милић, 2024: 68).

Очекивани бенефити увођења камера у рад полиције јесу повећана транспарентност рада полиције, позитиван утицај на понашање полицијских службеника и грађана (што последично доводи до смањења броја приговора грађана на рад полиције и случајева примене силе од стране полицијских службеника), брже решавање спорова и квалитетнији докази за кривично гоњење (Coudert, 2015: 750; Laming, 2019: 205-207; White, 2014: 19-26). Међутим, увођење камера у рад полиције носи са собом и одређене изазове, као што су питање поштовања приватности грађана и полицијских службеника, питање трошкова повезаних са камерама, који превазилазе иницијално прибављање камера и укључују трошкове одржавања, складиштења, обезбеђивање додатних људских ресурса и др; изазов дефинисања политике; изазов успостављања сарадње и посвећеност спољних актера, како би се омогућила употреба снимака у кривичном поступку и др. (Laming, 2019: 207-209; Lin, 2016; White, Malm, 2020: 50-81).

У Републици Србији, примена камера за полицијске униформе релативно је нов феномен. У септембру 2023. године покренут је пилот-пројекат, када је шездесет саобраћајних полицајаца опремљено камерама за снимање интеракција са јавношћу. Без обзира на циљеве који се желе постићи њиховим увођењем, а који се, наравно, разликују од земље до земље, истраживање ставова јавности и полицијских службеника о овом питању је неопходно. Међутим, истраживања о перцепцији грађана, полицијских службеника и других релевантних актера или о ширим друштвеним импликацијама употребе камера у Србији су ретка.

Преглед литературе

Све већа употреба камера на полицијским униформама довела је до појачаног интересовања научне и стручне заједнице за ову проблематику. У протеклих десет година значајно је порастао број истраживања са овом тематиком. У Сједињеним Америчким Државама, од укупно пет студија евалуације у периоду до 2013. године, број истраживања у вези са камерама на униформама полицијских службеника порастао је на чак 70 у 2018. години (Lum, 2019: 95-96). Пажљивија анализа релевантне литературе указује на то да се већина ових истраживања може сврстати у једну од две групе студија – студије перцепције и евалуационе студије.

Прва група истраживања бави се испитивањем ставова релевантних актера у вези са овом врстом технологије, па су, у складу са тим, спроведене студије перцепције опште популације, студената, полицијских службеника, адвоката и др. Спроведене студије су показале да постоји генерално позитиван став јавности према овој врсти технологије (Crow et al., 2017; Davies, 2023; Demir, 2019; Sousa et al., 2015; Sousa et al., 2018; Wright & Headly, 2021). На пример, у студији коју су спровели Кроу и сарадници, испитаници су показали висок ниво слагања да камере могу имати позитиван утицај на рад полиције и односе са грађанима. Конкретно, 87,1% испитаника се сложило или у потпуности сложило да ће камере позитивно утицати на понашање полицајаца, док се 79,4% сложило или у потпуности сложило да ће оне позитивно утицати на понашање грађана. Испитаници су такође изразили мишљење да ће камере довести до побољшања у погледу ставова о легитимитету полиције (77,6% се слаже/потпуно слаже), као и да ће бити од помоћи у прикупљању квалитетних доказа (88,5% се слаже/потпуно слаже) (Crow et al., 2017: 600). Интересантно је, међутим, да, иако грађани верују да камере могу побољшати транспарентност, одговорност и понашање службеника, исто тако сматрају да камере неће повећати поверење између полиције и заједнице (Sousa et al., 2018: 7; Wright & Headley, 2021: 2). Позитиван став јавности према камерама потврђен је и у студијама које су се бавиле перцепцијом појединих категорија јавности. На пример, позитиван став према камерама показали су и

студенти (Plumlee, 2018), различити релевантни актери, као што су адвокати, чланови градског већа и активисти (Todak et al., 2018).

Нешто компликованији је однос полицијских службеника према камерама. Многе студије су показале забринутост полицијских службеника да би камере могле нарушити њихову приватност (Wooditch et al., 2020), или да ће камере негативно утицати на примену дискреционих овлашћења (Theresa, 2021: 130). Једна студија је показала да чак 40 одсто менаџера верује да употреба камера неће олакшати посао полицајцима и да ће изазвати додатни стрес (Smykla et al., 2016: 436; наведено према: Löfstrand, Backman, 2021: 336). С друге стране, Лум и сарадници истичу да „једном када полицајци почну да користе камере, имају позитиван (или барем неутралан став) према камерама, или временом постају позитивнији према њима“ (Lum, 2019: 11).

Друга група истраживања бави се испитивањем стварних ефеката примене камера у раду полиције. Студијама је обухваћен низ аспеката рада полиције на које би камере могле позитивно или негативно да утичу, и то: број поднетих приговора на поступање полиције, број случајева примене принуде, број хапшења, проактивност полиције, понашање и ставови грађана о легитимности, професионалности и одговорности полиције, спремност грађана да сарађују са полицијом и др., а методологија ових истраживања варира од опсервационих студија до контролисаних експеримената са случајним узорком. Резултати до којих су студије дошле неретко су били неконзистентни и у неким случајевима контрадикторни. Примера ради, када је реч о случајевима примене принуде и приговорима грађана, неке студије су показале да су случајеви употребе силе и притужбе против полицајаца значајно смањене након што су камере за униформу уведене (на пример, Ariel et al., 2015; Braga et al, 2018), док су друге студије показале постојање веома малог, статистички безначајног утицаја камера у овом погледу (Yokum et al., 2019). На пример, једна од често цитираних студија јесте она спроведена у Риалту, Калифорнија, где су истраживачи открили да је примена мера принуде била приближно 50% нижа код полицајаца који су носили камере на униформама у поређењу са онима који нису, и да се број приговора грађана на рад

полиције смањило за 88% у поређењу са периодом од 12 месеци пре експеримента (Ariel et alia, 2015). С друге стране, и Вајт сарадници (White et al., 2017a), у експерименту спроведеном у Вашингтону, су открили да се број притужби и случајева примене силе смањило како код оних полицајаца који су носили камере, тако и код оних који нису. Међутим, интересантан налаз ове студије јесте тај да је у периоду након експеримента забележен повећан број инцидената примене силе и притужби грађана на рад службеника који носе камере.

Слично је и са другим испитиваним исходима. На пример, када је реч о перцепцији легитимности полиције, неке студије су показале да коришћење камера позитивно утиче на ставове грађана о процедуралној правичности и легитимности полиције (White et al., 2017b; Demir et alia, 2018), док су друге студије показале да камере немају утицај на грађане у овом погледу (Goodison, Berger, 2024; PERF, 2017). Једна од критика увођења камера била је потенцијална могућност да доведу до смањења проактивног поступања полицијских службеника (*depolicing*). Док су и Магалони сарадници (Magaloni et al., 2023) у својој студији закључили да заиста долази до таквог ефекта, истраживање које су спровели Валас и сарадници (Wallace et al., 2018) показало је супротно.

На крају, Лум и колеге спровели су метаанализу тридесет ригорозних студија спроведених у овој области и закључили „да ова технологија производи мало јасних или доследних утицаја на понашање полиције или грађана. У низу различитих мера исхода – укључујући полицијску употребу силе, притужбе против полицајаца, хапшења, проактивне полицијске активности, нападе или отпор против полицајаца, позиве грађана и друге – појединачне студије су произвеле мешавину позитивних, негативних и нултих налаза. Просечан утицај камера на све ове исходе, осим једног, није статистички значајан, када посматрамо студије у целини. Једини изузетак су притужбе — чини се да камере смањују притужбе против полиције. Просечно релативно смањење притужби у вези са камерама је око 17%“ (Lum et al., 2020: 31).

Методологија истраживања

Предметно истраживање спроведено је у октобру 2024. године међу студентима Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и студентима Криминалистичко-полицијског универзитета у Београду, на тај начин што је, по добијању сагласности предметних професора, студентима на предавањима подељен упитник за попуњавање. Студентима је укратко објашњен предмет истраживања и саопштено да је анкета анонимна. Укупно 188 студената пристало је да учествује у студији; девет случајева је искључено из коначне анализе због недостајућих података о ставкама на Ликертовој скали, што је резултирало коначним узорком од 179 испитаника.

Полну структуру узорка чинило је 133 особа женског пола (три четвртине узорка) и 46 особа мушког пола. Највећи проценат испитаника чинили су студенти прве године, а најмањи студенти четврте године студија, што је у складу са структуром тренутне студентске популације на Правном факултету у Крагујевцу. У највећем делу, узорак је сачињен од студената основних академских студија Правног факултета Универзитета у Крагујевцу и то студената општег смера и студената смера Унутрашњи послови и безбедност. Мањи део узорка чинили су студенти са Криминалистичко-полицијског универзитета у Београду (табела 1).

Табела 1. Структура испитаника према полу, години и смеру студија

Пол		
Мушки	46	25,7%
Женски	133	74,3%
Година студија		
Прва	88	49,2%
Друга	37	20,7%
Трећа	43	24,0%
Четврта	11	6,1%
Смер студија		
Општи смер	118	65,9%
Смер Унутрашњи послови и безбедност	45	25,1%
Смер Криминалистика	15	8,4%
Без одговора	1	0,6%
Укупно	179	100%

Инструмент коришћен у овом истраживању јесте анкета сачињена од 18 питања. Питања се условно могу поделити у две групе. Прва група питања имала је за циљ да процени ставове студената у погледу потенцијалних предности и ризика које употреба камера на униформама носи са собом. Ова питања формулисана су у складу са актуелном литературом на ову тему. Друга група питања односила се на практичну политику имплементације, тачније на то када камере треба да буду активирани, како складиштити и чувати снимке и сл. За потребе овог рада спровели смо анализу одговора испитаника на прву групу питања. Обрада података за ову студију спроведена је коришћењем *IBM SPSS Statistics 20*.

Резултати истраживања

Анализа одговора студената на питање „Колико сте упознати са концептом камера на униформама полицајаца?“ показала је да је већина испитаника бар донекле упозната са овом проблематиком. Тачније, 114 испитаника, односно 63,7%, изјавило је да им је овај концепт *донекле* познат, док је најмањи проценат оних који су *веома* упознати са овом темом.

Табела 2. Информисаност испитаника о концепту камера за униформе

Понуђени одговори	Број	Процент
Веома	27	15,1
Донекле	114	63,7
Мало	37	20,7
Без одговора	1	0,6
Укупно	179	100,0

У табели 3 приказан је процентуални однос одговора испитаника на питање „Да ли сматрате да ношење камера на униформама полицајаца доприноси транспарентности рада полиције?“. Из приложеног графикана може се видети да највећи проценат испитаника (72,7%) сматра да камере *доприносе* или *веома доприносе* транспарентности рада полиције.

Табела 3. Ставови испитаника о доприносу камера трансјаренцијности рада полиције

Понуђени одговори	Број	Процент
Уопште не доприноси	4	2,2
Не доприноси	11	6,1
Нисам сигуран/сигурна	34	19,0
Доприноси	105	58,7
Веома доприноси	25	14,0
Укупно	179	100,0

У табели 4 приказани су одговори испитаника на питање „Да ли верујете да камере могу помоћи у смањењу случајева прекорачења овлашћења и прекомерне употребе силе?“. Погледом на табелу испод, примећујемо да је највећи број испитаника (112, тј. 62,5%) *уверен* или *веома уверен* да камере могу помоћи у смањењу случајева прекорачења овлашћења и прекомерне употребе силе. Следећи по заступљености су испитаници који су неопредељени, односно „нису сигурни“ да ли би камере биле од помоћи, док је оних који не верују да камере могу допринети смањењу броја случајева прекорачења и прекомерне употребе принуде 32, односно 17,9%.

Табела 4. Ставови испитаника о доприносу камера смањењу случајева прекорачења овлашћења и прекомерне употребе силе

Понуђени одговори	Број	Процент
Уопште нисам уверен/уверена	10	5,6
Нисам уверен/уверена	22	12,3
Нисам сигуран/сигурна	35	19,6
Уверен/а сам	86	48,0
Веома сам уверен/уверена	26	14,5
Укупно	179	100,0

Табела 5 пружа нам увид у ставове студената о потенцијалном утицају који камере могу имати на понашање грађана који се

нађу у контакту са полицијом. Већ на први поглед је јасно да највећи проценат испитаника сматра да камере на униформама полицијских службеника могу имати позитиван утицај на понашање грађана. Преко 60% испитаника је или уверено (60,9%) или веома уверено (2,8%) да камере могу имати потенцијал у том смислу, али није занемарљив ни број испитаника који нису уверени у то (15,1% није уверено, 1,7% уопште није уверено).

Табела 5. Ставови испитаника у погледу потенцијалног утицаја камера на понашање грађана приликом интеракције са полицијом

Понуђени одговори	Број	Процент
Уопште не утиче	3	1,7
Не утиче	27	15,1
Нисам сигуран/сигурна	34	19,0
Утиче	109	60,9
Веома утиче	5	2,8
Укупно	178	99,4

Када је реч о питању утицаја камера на приватност грађана, расподела одговора испитаника је нешто равномернија у односу на претходна питања. Тако, 22,4% испитаника сматра да би ношење камера на униформама довело до мањег или већег угрожавања права грађана на приватност (19% испитаника оптирало је за одговор *ујрожава*, а 3,4% испитаника за одговор *веома ујрожава*); 28,5% испитаника није сигурно како би ношење камера утицало на право грађана на приватност, док 49,1% испитаника сматра да увођење камера за униформе не би за последицу имало угрожавање права на приватност (41,3% испитаника, уједно и процентуално најзаступљенији одговор, сматра да камере не би угрозиле приватност, а 7,8% испитаника се изјаснило да камере не би ни мало угрозиле приватност грађана (табела 6).

Табела 6. *Ставови испитаника о утицају камера на право грађана на приватности*

Понуђени одговори	Број	Процент
Уопште не угрожава	14	7,8
Не угрожава	74	41,3
Нисам сигуран/сигурна	51	28,5
Угрожава	34	19,0
Веома угрожава	6	3,4
Укупно	179	100,0

Табела 7 даје нам визуализацију одговора студената на питање да ли ношење камера на униформама може позитивно утицати на поверење грађана у полицију. Нешто више од четвртине испитаника (25,7%) сматра да увођење камера не би довело до повећања поверења грађана у полицију; 31,3% испитаника није сигурно да ли би камере унапредиле поверење јавности у полицију, док 43% грађана сматра да би ношење камера на униформама повећало поверење грађана у полицију (34,6% се слаже, а 8,4% се у потпуности слаже са наведеном тврдњом).

Табела 7. *Ставови испитаника у погледу утицаја камера на поверење грађана у полицију*

Понуђени одговори	Број	Процент
Уопште се не слажем	9	5,0
Не слажем се	37	20,7
Нисам сигуран/сигурна	56	31,3
Слажем се	62	34,6
У потпуности се слажем	15	8,4
Укупно	179	100,0

Анализа одговора на следеће питање показала је да скоро 70% испитаника (тачније, 67,6%) сматра да би коришћење камера за униформе могло допринети професионалнијем понашању полицијских службеника. Тек 19% испитаника изразило је забринутост да би камере могле довести до претерано опрезног или дефанзивног

понашања. Још мањи број испитаника (15, тј. 8,4%) сматра да камере не би имале значајан утицај на понашање полицијских службеника, док је најмањи проценат оних који нису могли да се одреде (8, тј. 4,5%).

Табела 8. Ставови испитаника о утицају камера на понашање полицијских службеника приликом интеракције са грађанима

Понуђени одговори	Број	Процент
Да, могло би допринети професионалнијем понашању полицијских службеника	121	67,6
Да, могло би довести до претерано опрезног или дефанзивног понашања	34	19,0
Не, не би имало значајан утицај	15	8,4
Нисам сигуран/сигурна	8	4,5
Укупно	178	99,4

Освртом на табелу 9, запажамо да 47% испитаника сматра да би увођење камера довело до смањења броја приговора на рад полиције, док 22,9% има супротно мишљење.

Табела 9. Ставови испитаника о утицају камера на смањење приговора грађана на рад полиције

понуђени одговори	Број	Процент
Уопште се не слажем	13	7,3
Не слажем се	28	15,6
Нисам сигуран/сигурна	54	30,2
Слажем се	76	42,5
У потпуности се слажем	8	4,5
Укупно	179	100,0

На крају, испитаницима је постављено питање „Да ли бисте подржали увођење обавезног ношења камера на униформама полицајаца у Вашем округу/региону?“ (табела 10). Већина испитаника

(60,3%) показала је спремност да подржи увођење обавезног ношења камера на полицијским униформама, 13,4% испитаника не би подржало такав подухват, док 26,3% испитаника није сигурно да ли би подржало или не.

Табела 10. Спремности испитаника да подрже увођење обавезног ношења камера на униформама

Понуђени одговори	Број	Процент
Не бих подржао/подржала	24	13,4
Нисам сигуран/сигурна	47	26,3
подржао/подржала бих	108	60,3
Укупно	179	100,0

Дискусија и закључци

Спроведено истраживање ставова студената о камерама за полицијске униформе упућује на неколико закључака. Најпре, истраживање је показало генерално позитиван став испитаника према овој врсти технологије. Највећи проценат позитивних одговора забележен је код питања о утицају камера на транспарентност рада полиције (72,7%), затим у вези са утицајем камера на понашање полицијских службеника (67,6%) и грађана (63,7%), као и у вези са очекиваним утицајем камера на учесталост случајева прекорачења овлашћења и примене силе (62,5%). Добијени резултати су позитивни и у складу са досадашњим истраживањима перцепције грађана у иностранству. Ипак, треба напоменути да, иако су се камере показале као обећавајуће средство за унапређење полицијске праксе, њих треба користити у комбинацији са другим мерама, на шта нам напоследку посредно указују и неконзистентни резултати евалуација спроведених у иностранству. На пример, када је реч о употреби ватреног оружја у обављању полицијске дужности, истраживање спроведено међу полицијским службеницима Републике Србије показује да већина испитаника сматра да је потребно више пажње посветити практичном делу обуке (Turanjanin et al., 2024: 12).

Нешто мањи степен сагласности запажен је код питања „Да ли сматрате да ношење камера на униформама може позитивно утицати на поверење грађана у полицију?“. У вези са овим питањем 43% испитаника је било уверено или веома уверено да таква могућност постоји, што је значајно мање у односу на остала питања. Такође, нешто више од 31% није било сигурно. У последњем питању, преко 60% испитаника показало је спремност да подржи увођење камера. Овакви налази су са у складу истраживањима спроведеним у иностранству, где је утврђен генерално позитиван став јавности (и полицијских службеника) према камерама, при чему је у појединим студијама, слично нашим налазима, утврђена мања увереност грађана да би камере могле да допринесу повећању поверења јавности у полицију и унапређењу односа између грађана и полиције (Sousa, 2018; Wright, 2017). Поверење грађана у полицију је сложен концепт. Поверење се гради током времена кроз позитивне односе, правичност и ефикасну комуникацију, а не само кроз видљиве мере за побољшање одговорности полиције. Стога је разумљиво што су испитаници показали мањи степен уверености да би саме камере биле довољне да повећају поверење грађана у полицију.

Занимљиво је упоредити резултате овог и истраживања које су спровели Милидраговић и Милић (2024). Аутори су истраживали ставове полицијских службеника о ефектима примене камера за униформе. Резултати истраживања су показали да су ставови полицијских службеника подељени када је реч о потенцијалу камера да побољшају комуникацију између полиције и грађана, при чему мало већи проценат испитаника сматра да примена камера не би унапредила комуникацију између грађана и полиције. Што се тиче утицаја камера на смањење употребе мера принуде, већина испитаника је сматрала да имплементација камера неће довести до смањења случајева примене принуде. У поређењу са резултатима нашег истраживања, видимо да у студентској популацији влада нешто позитивнији став о потенцијалним предностима примене камера у полицијској пракси.

Друго, када је реч о потенцијалном угрожавању приватности, као једној од најчешће навођених негативних страна увођења камера, одговори су показали да мање од једне четвртине испитаника (22,4%) сматра да би камере угрозиле право на приватност грађана, док 28,5% није сигурно. Добијени резултат не одудара значајно од налаза других истраживања доступних у литератури, која упућују на закључак да испитаници генерално нису забринути за приватност (Crow et alia, 2017; Poirieret alia, 2024; Grossmith et alia 2015; Toronto Police Service 2016). На пример, у истраживању које су спровели Кроу и сарадници, само 11,4% испитаника се сложило или у потпуности сложило да би камере довеле до задирања у приватност становника, док се само 7,2% сложило или у потпуности сложило да су камере инвазија на приватност полицајаца (Crow et alia, 2017: 600). У поређењу са тим, резултати других студија показују да су полицијски службеници показали већу забринутост због потенцијалних ефеката камера на њихову приватност и приватност јавности (Poirieret alia, 2024; види и Wooditch et al., 2020).

Треће, у одговорима испитаника може се запазити релативно висок проценат оних који су оптирали за одговор „нисам сигуран“ (у распону од 19% до 31,3%). Овакав резултат, у комбинацији са налазом да је највећи проценат испитаника „донекле“ упознат са камерама за полицијске униформе, указује на то да је неопходно радити на едукацији јавности о овом виду технологије, о потенцијалним предностима и изазовима, како би јавност могла да формира информисан став о овој проблематици.

На самом крају, приликом тумачења резултата истраживања треба имати у виду и његова ограничења. Узорак од 179 испитаника релативно је мали, а истраживање је спроведено међу студентима Правног факултета и, у мањем броју, студентима Криминалистичко-полицијског универзитета, па се не могу изводити генерални закључци о широј популацији. Међутим, и поред ових ограничења, која не треба изгубити из вида, спроведено истраживање пружа користан увид у ставове студенске популације поводом камера за полицијске униформе. У будућности би требало спровести истраживања перцепције опште популације у вези са

овом темом. Такође, пожељна су и додатна истраживања ставова полицијских службеника, у виду квантитативних или квалитативних студија, као и студије евалуације у домаћем контексту. Из кратког описа литературе датог у овом раду и неконзистентних налаза истраживања назире се комплексност теме о којој је реч. Да би увођење камера у полицијски рад постигло свој пуни потенцијал и остварило очекиване циљеве, потребан је студиозан и систематичан приступ овој проблематици.

Литература

1. Ariel B., Farrar W. A., Sutherland, A., (2015). The effect of police body-worn cameras on use of force and citizens' complaints against the police: A randomized controlled trial. *Journal of Quantitative Criminology*, 31(3): 509–535.
2. Braga, A. A., Sousa, W. H., Coldren, J. R., Rodriguez, D., (2018). The Effects of Body-Worn Cameras on Police Activity and Police-Citizen Encounters: A Randomized Controlled Trial, *Journal of Criminal Law and Criminology*, 108(3): 511-538.
3. Coudert, F., Butin, D., Métayer, D. (2015). Body-worn cameras for police accountability: Opportunities and risks. *Computer Law & Security Review*. 31(6): 749-762.
4. Crow, M. S., Snyder, J. A., Crichlow, V. J., Smykla, J. O. (2017). Community Perceptions of Police Body-Worn Cameras: The Impact of Views on Fairness, Fear, Performance, and Privacy. *Criminal Justice and Behavior*, 44(4): 589-610. <https://doi.org/10.1177/0093854816688037>
5. Davies, A., (2023). Through an Australian Lens: Exploring the Impact of Body-Worn Cameras on Police–Community Relations, *Policing: A Journal of Policy and Practice*, Volume 17: 1-19. <https://doi.org/10.1093/police/paac065>
6. Demir, M. (2019). Citizens' perceptions of body-worn cameras (BWCs): Findings from a quasi-randomized controlled trial. *Journal of Criminal Justice*, Volume 60, Pages 130-139, <https://doi.org/10.1016/j.jcrimjus.2018.09.009>.
7. Demir, M., Apel, R., Braga, A. A., Brunson, R. K., Ariel, B. (2018). Body Worn Cameras, Procedural Justice, and Police Legitimacy: A Controlled Experimental Evaluation of Traffic Stops, *Justice Quarterly*, 37(1): 53–84.
8. Goodison, S., and Berger, E. (2024). Citizen perceptions of body-worn cameras: Results from a randomized controlled trial. <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.4743087>. доступан 1. 12. 2024.
9. Grossmith, L., Owens, C., Finn, W. F., Mann, D., Davies, T. A., Baika, L. (2015). Police, Camera, Evidence : London' s cluster randomised controlled trial of Body Worn Video. <https://bj.a.ojp.gov/sites/g/files/>

хуцкуh186/files/media/document/police_camera_evidence_london-uk.pdf. доступан 1. 12. 2024.

10. Hung, V., Babin, S., Coberly, J. (2016). A Primer on Body-Worn Camera Technologies. National Institute of Justice. <https://www.ojp.gov/pdffiles1/nij/grants/250382.pdf>. доступан 1. 12. 2024.
11. Laming, E. (2019). Police use of body worn cameras. *Police Practice and Research*, 20(2): 201-216.
12. Lin, R. (2016). Police Body Worn Cameras and Privacy: Retaining Benefits While Reducing Public Concerns, *Duke Law & Technology Review*, 14: 346-365.
13. Löfstrand, H. C., Backman C. (2021). Control or protection? Work environment implications of police body-worn cameras. *New Technology, Work and Employment*, 36: 327–347. <https://doi.org/10.1111/ntwe.12201>
14. Lum, C., Koper, C. S., Wilson, D. B. et al. (2020). Body-worn cameras' effects on police officers and citizen behavior: A systematic review. *Campbell Systematic Reviews*. 16(3) <https://doi.org/10.1002/cl2.1112>
15. Lum, C., Stoltz, M., Koper, C., Scherer, J. (2019). Research on body-worn cameras: What we know, what we need to know. *Criminology & Public Policy*. 18(1): 93-118.
16. Magaloni, B., Melo, V., Robles, G. (2023). Warriors and Vigilantes as Police Officers: Evidence from a Field Experiment with Body Cameras in Rio de Janeiro. *Cambridge Journal of Evidence-Based Policing*. 7(2). <https://doi.org/10.1007/s41887-023-00087-0>
17. Milidragović, D., Milić, N. (2024). Police officers' opinions about some effects of the use of body worn cameras. *NBP. Nauka, bezbednost, policija*, 29(2): 94–107. <https://doi.org/10.5937/nabepo29-48718>
18. Plumlee, B. T. (2018). University student perceptions of body-worn cameras, Master Thesis, The University of Tennessee at Chattanooga. https://scholar.utc.edu/cgi/viewcontent.cgi?params=/context/theses/article/1705/&path_info=auto_convert.pdf. доступан 1. 12. 2024.
19. Poirier, B., Charbonneau, É., Boivin, R. (2024). Police body-worn cameras and privacy: Views and concerns of officers and citizens.

- International Journal of Police Science & Management, 26(2): 170-181. <https://doi.org/10.1177/14613557231214383>
20. Police Executive Research Forum, (2017). Citizen perceptions of body worn cameras: A randomized controlled trial, <http://arks.princeton.edu/ark:/88435/dsp01kh04ds451>
 21. Sousa, W. H., Miethe, T. D., Sakiyama, M. (2018). Inconsistencies in public opinion of body-worn cameras on police: Transparency, trust, and improved police–citizen relationships. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 12(1): 100–108.
 22. Sousa, W. H., Miethe, T. D., Sakiyama, M. (2015). Body Worn Cameras on Police: Results from a National Survey of Public Attitudes. <https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/bodyworncameras.pdf>. доступан 1. 12. 2024.
 23. Spencer, D., Cheshire, R. (2018). Ten Years of Body Worn Video in Northamptonshire Police. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 12(1): 116–119.
 24. Todak, N., Gaub, J. E., White, M. D. (2018). The importance of external stakeholders for police body-worn camera diffusion, *Policing: An International Journal*, 41(4): 448-464. <https://doi.org/10.1108/PIJPSM-08-2017-0091>
 25. Toronto police service (2016). Body-Worn Cameras A report on the findings of the pilot project to test the value and feasibility of body-worn cameras for police officers in Toronto. <https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/media/document/tps-body-worn-camera-pilot-project-evaluation.pdf>, доступан 1. 12. 2024.
 26. Turanjanin, V., Otašević, B., Janković, B. (2024). Police Use of Deadly Force in Serbia: The Police Officers' Perception. *Sage Open*, 14(2): 1-16. <https://doi.org/10.1177/21582440241259703>
 27. Allen, M. T. (2021). Changing Policing: The Impact of Body-Worn Cameras on Law Enforcement Officers, Doctoral thesis, Walden University. <https://scholarworks.waldenu.edu/dissertations/10405/>. доступан 1. 12. 2024.
 28. Wallace, D., White, M., Gaub, J., Todak, N. (2018). Body-worn cameras as a potential source for de-policing: Testing for camera-induced passivity. *Criminology*, 56: 481-509. [10.1111/1745-9125.12179](https://doi.org/10.1111/1745-9125.12179).

29. White, M. D., Malm, A. E. (2020). *Cops, cameras, and crisis : the potential and the perils of police body-worn cameras*. New York University Press, New York.
30. White, M. D., Gaub, J. E., & Todak, N. (2017a). Exploring the potential for body-worn cameras to reduce violence in police–citizen encounters. *Policing: A Journal of Policy and Practice*, 11(3), 1–11.
31. White, M. D., Todak, N., Gaub, J. E. (2017b). Assessing citizen perceptions of body-worn cameras after encounters with police, *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management*, 40(4): 689-703.
32. White, M. (2014)., *Police Officer Body-Worn Cameras: Assessing the Evidence*, https://bja.ojp.gov/sites/g/files/xyckuh186/files/bwc/pdfs/diagnosticcenter_policeofficerbody-worncameras.pdf, доступан 1. 12. 2024.
33. Wooditch, A., Craig, U., Solomon, S., Revier, L., Connor, C., Shutinya, M., McCluskey, J., Swatt, M., (2020). Perceptions of Body-Worn Cameras: Findings from a Panel Survey of Two LAPD Divisions. *American Journal of Criminal Justice*, 45: 426-453.
34. Wright, J. E., Headley, A. M. (2021). Can Technology Work for Policing? Citizen Perceptions of Police-Body Worn Cameras. *The American Review of Public Administration*, 51(1): 17-27. <https://doi.org/10.1177/0275074020945632> 23-24
35. Yokum, D., Ravishankar, A., Coppock, A. (2019). A randomized control trial evaluating the effects of police body-worn cameras. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 116(21): 10329-10332.
36. Милидраговић, Д., Милић, Н. (2024). Увођење камера за униформу у полицијски рад – стварна потреба или изнуђено решење. *Безбедност*, 65(1): 61-77.

Students' Perceptions of Police Body-Worn Cameras

Abstract: In the last ten years, body-worn cameras have become a routine practice in many police organizations around the world. The rapid and widespread adoption of this type of technology has also spurred the interest of the scientific and professional community, so there is an evident upward trend in the number of research papers on this subject matter in foreign literature. In September 2023, a pilot project was launched in Serbia in which sixty traffic police officers received cameras for their uniforms. However, unlike the previously mentioned, research on this issue in Serbia is rare. Based on the above, this paper aims to fill the perceived gap. Through a survey conducted among the students of the Faculty of Law of the University of Kragujevac and the students of the University of Criminal Investigation and Police Studies in Belgrade, this research examines the attitudes of students regarding body-worn cameras in terms of potential benefits and challenges that the introduction of these cameras brings. The study was meant to be of exploratory character and the main goal was to gain rough understanding of public perceptions on this matter and not make any strong statistical inferences. The survey results show that respondents have a generally positive attitude towards cameras, and that a high percentage believes that cameras can improve the behaviour of citizens and police officers during their interaction; a slightly smaller percentage believe he that the cameras have a potential to enhance citizens' trust of police, and the majority of respondents support their implementation. We conclude by stating that, even though there is a generally positive attitude among the studied group, further research is needed, where perceptions of wider public, as well as police officers would be examined. Furthermore, there is a pressing need for evaluation studies to be conducted in Serbia. Only then would we be able to understand the true impact of body-worn cameras on police work and police-citizen relationship.

Keywords: body-worn cameras, police, perception, students